

Redegørelse nr. R 12 (27/4 2012)

Folketinget 2011-12

Skriftlig redegørelse

(Redegørelsen er optrykt i den ordlyd, hvori den er modtaget).

Regional- og landdistriktpolitisk redegørelse 2012 af 27/4 12.

(Redegørelse nr. R 12).

Ministeren for by, bolig og landdistrikter (Carsten Hansen):

FORORD

De danske landdistrikter og yderområder er en helt særlig kvalitet for Danmark. Ud over de store vidder er der mange stedbundne kvaliteter og attraktioner. Viften af gode tilbud spænder fra naturperler og flotte landskaber til historiske monumenter, særlige håndværk eller et unikt habitat for fødevareproduktion. Derudover rummer landdistrikter og yderområder en helt særlig ressource i form af de ca. 750.000 mennesker, der bor der. Iværksætterånd, virkelyst og fællesskab er ord, der i særdeleshed kendetegner indbyggerne i landdistrikter og yderområder.

De danske landdistrikter og yderområder er under hastig forandring i disse år. Stadig flere danskere vil fremover bo i eller omkring de større byer, og færre vil slå sig ned på landet og i vores landsbyer.

Områderne er meget forskellige og har derfor også forskellige potentialer og varierende udfordringer. Men samlet set bliver livet på landet og i mange landsbyer aldrig det samme, som det var engang.

Det er regeringens målsætning at holde fast i et Danmark, der hænger sammen. Det er vores ambition, at alle danskere, hvad enten de bor på landet eller i byen, har fornuftige vilkår og muligheder for et godt liv.

Det er ikke det samme som, at vilkår og muligheder skal være ens. Tværtimod er det vigtigt at holde fast i forskelligheden og at bibeholde det karakteristiske ved de forskellige geografier og bosættninger.

Regeringen har siden sin tiltræden taget en række væsentlige initiativer, som bidrager til at løfte denne målsætning. For blot at nævne nogle:

- Regeringen har fremrykket en række offentlige investeringer og derved skabt grundlag for etablering af mange nye arbejdspladser de kommende år. Arbejdspladser som kommer hele Danmark til gode.
- Regeringen har med et bredt energiforlig sikret et grønnere Danmark og mulighed for grønne job.
- Regeringen har stillet krav om, at fremtidige udbydere af bredbånd skal stille hurtigt mobilt bredbånd til rådighed i bestemte yderområder og dermed skabt forbedrede forudsætninger for fx fjernundervisning og etablering af arbejdspladser.

- Regeringen har fremlagt forslag til justeringer af den kommunale udligning, der solidarisk medvirker til at understøtte udviklingen i Danmark.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter har siden det blev etableret haft et særligt fokus på:

- At fokusere de midler, vi har, så tilskudspuljer og forskningsmidler målrettes mod effektive og jobskabende initiativer.
- At udbrede viden om hvilke tiltag og projekter der virker, sådan at alle landdistrikter får glæde af de mange gode erfaringer, som allerede er gjort forskellige steder.
- At gøre landdistrikterne mere synlige i samfundsdebatten, så vi får den nødvendige debat.

Jeg håber med denne redegørelse at få belyst den virkelighed, der er hverdag for alle os, der bor i Danmark, og at få sat gang i debatten om, hvordan vi bedst skaber et Danmark, der står sammen.

1. INDLEDNING

De større byer udgør på mange måder centre for vækst. Det kan betyde, at de tyndere befolkede områder ikke får helt samme fokus. Danmarks generelle udvikling og vejen ud af den økonomiske krise forudsætter imidlertid, at alle kræfter og potentialer realiseres – det forudsætter et Danmark der står sammen.

Med oprettelsen af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, er der skabt afsæt for, at landdistrikternes udviklingsmuligheder og potentialer kan tænkes ind i en overordnet ramme. Som det også vil fremgå af denne redegørelse, står landdistrikterne overfor nogle væsentlige udfordringer. Det er derfor afgørende for landdistrikternes udvikling, at der skabes en åben og konstruktiv debat om udfordringerne og de muligheder og potentialer, der er i landdistrikterne.

Ved at beskrive udviklingen i landdistrikterne og pege på lokale udviklingstendenser er målet med denne redegørelse at bidrage til debatten, så fremtidige indsatser og initiativer kan målrettes mest hensigtsmæssigt.

I redegørelsens kapitel 2 præsenteres overvejelser om definitionen og afgrænsningen af landdistrikterne. Kapitel 3 indeholder en beskrivelse af udviklingen i befolkningssammensætningen. I kapitel 4 redegøres der for uddannelsesniveaue, mens kapitel 5 indeholder en redegørelse for udviklingen i kommunernes skatteudskrivningsgrundlag. Kapitel 6 redegør for udviklingen i beskæftigelsen og ledigheden, og kapitel 7 redegør for erhvervsstrukturen. I kapitel 8 redegøres der for befolkningsudviklingen på små-øerne, mens der i kapitel 9 redegøres for den statslige regionale forvaltning.

Redegørelsens kapitel 3 til 9 er baseret på statistiske oplysninger fra Danmarks Statistik, Økonomi- og Indenrigsministeriet samt Moderniseringsstyrelsen. Oplysningerne er givet i bilagsmaterialet: *Landdistrikter i tal og kort*, som findes på Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikters hjemmeside.

Analyserne af de forskellige parametre peger generelt på, at udviklingen i landdistrikterne står over for en række ud-

fordringer. I forlængelse heraf fremhæves i de enkelte kapitler en række eksempler på, hvordan forskellige udfordringer adresseres lokalt. Eksemplerne er tænkt som en inspirationskilde. I det omfang der identificeres relativt positive udviklingstendenser i enkelte områder, fremhæves disse endvidere.

2. AFGRÆNSNING OG ANVENDTE BEGREBER

Begrebet »landdistrikter« er ikke et entydigt begreb, men bliver brugt på forskellige måder i forskellige sammenhænge. Når der skal redegøres for udviklingen i landdistrikterne baseret på statistiske analyser, er det afgørende at gøre det klart, hvordan begrebet »landdistrikter« er anvendt.

Analyserne som ligger til grund for denne redegørelse er baseret på to forskellige måder at anskue Danmark på. Den ene vedrører byerne, og som modsætningen hertil landdistrikterne. Den anden vedrører opdelingen af kommuner i henholdsvis by-, mellem-, land- og yderkommuner, som hver især består af henholdsvis byer og landdistrikter.

Byer og landdistrikter

Danmarks Statistik definerer et byområde som en sammenhængende bebyggelse med mindst 200 indbyggere, og områder med færre indbyggere defineres følgelig som landdistrikter. Denne definition af landdistrikter er udgangspunktet for denne redegørelse og de statistiske analyser, som redegørelsen er baseret på.

Tabellen viser intervallet mellem de bystørrelser målt på antallet af indbyggere, der indgår i redegørelsen.

Tabel 2.1. Befolkningen 2011 fordelt efter byer og landdistrikter, samt gennemsnitlige årlige ændring i pct. siden 2007

	2011	Ændring (pct.)
Hovedstadsområdet + byer over 100.000 indbyggere	1.720.093	1,4
Byer mellem 5.000-99.999 indbyggere	1.852.348	0,8
Byer mellem 1.000-4.999 indbyggere	844.496	0,1
Byer mellem 200-999 indbyggere	413.316	-1,1
Landdistrikter	721.935	-1,0
Hele landet	5.560.628	0,5

Anm.: Hele landet er inkl. uoplyste.
Kilde: Danmarks Statistik

Kommunetyper

En beskrivelse af udviklingen i Danmark kan også tage udgangspunkt i en inddeling af kommunerne på forskellige kommunetyper med en højere eller lavere landdistriktsgrad. Det giver et godt grundlag for en sammenligning på tværs af geografisk genkendelige enheder. Kommuneopdelte data giver et mere overskueligt grundlag for at afdække eventuelle regionale tendenser.

Kommuneinddelingen kan ske efter en række forskellige parametre. I denne redegørelse er inddelingen baseret på kommuneinddelingen i det danske landdistriktsprogram 2007-2013.

Som forudsætning for inddelingen i kommunetyper i landdistriktsprogrammet er der lavet et indeks for kommu-

nernes landdistriktsgrad, der er baseret på en række indikatorer¹. Baseret på landdistriktsgraden er de danske kommuner herefter opdelt i fire kommunetyper: bykommuner, mellemkommuner, landkommuner og yderkommuner.

Kommuner med en høj landdistriktsgrad angives som yderkommuner, mens kommuner med en lav landdistriktsgrad angives som bykommuner. Nedenstående kort viser, hvordan de danske kommuner fordeler sig inden for de forskellige kommunetyper.

¹ Indikatorerne er angivet i publikationen »Landdistriktskommuner – indikatorer for landdistrikt« udgivet af Danmarks Jordbrugsforskning, Afdeling for Jordbrugsproduktionen og Miljø, December 2006.

Kort 2.1. By-, mellem-, land- og yderkommuner

Kilde: Fødevareministeriet, Mere liv på landet – Landdistriktsprogrammet 2007-2013

Af kortet fremgår det, at mange vestjyske kommuner er præget af en høj landdistriktsgrad, og derfor er kategoriseret som yderkommuner. Midtjylland samt den nordlige og sydlige del af Jylland er præget af landkommuner. Der findes fire jyske bykommuner: Aarhus, Skanderborg, Kolding og Aalborg kommuner. For så vidt angår de tre førstnævnte, er der nogle få omkringliggende kommuner, der er kategoriseret som mellemkommuner. Fyn består overvejende af landkommuner med Odense Kommune som den naturlige undtagelse. Hovedstadsområdet er naturligt præget af bykommuner. Lolland Kommune er kategoriseret som en yderkommune, og i den sydlige og vestlige del af Sjælland findes nogle få landkommuner. De resterende kommuner er kategoriseret som

mellemkommuner. De danske øer, som udgør selvstændige kommuner, er kategoriseret som yderkommuner med undtagelse af Fanø, som er en landkommune.

3. DEMOGRAFI I BY OG LAND

I dette kapitel beskrives befolkningsudviklingen og befolkningssammensætningen. Således indeholder kapitlet en beskrivelse af den udvikling, der har været i antallet af indbyggere i Danmark siden 2007 og en beskrivelse af befolkningssammensætningen i henholdsvis byer, landdistrikter og kommunetyper.

Befolkningsudviklingen

Afsnittet indeholder en beskrivelse af den udvikling, der har været i antallet af indbyggere i Danmark siden 2007. Først beskrives udviklingen i landdistrikterne og i byerne, og dernæst beskrives udviklingen på kommuneniveau. Ved både at beskrive befolkningsudviklingen med udgangspunkt i byer og landdistrikter samt på kommuneniveau afspejles det, at udviklingen i landdistrikterne ikke nødvendigvis kan paralleliseres med udviklingen i yderkommunerne.

Byer og landdistrikter

Antallet af indbyggere i Danmark stiger. Ser man på udviklingen i byerne i perioden 1. januar 2007 til 1. januar 2011, er befolkningstilvæksten sket i gruppen af byer med mere end 1.000 indbyggere, og har været størst i gruppen af de største byer, der alle har mere end 100.000 indbyggere. I gruppen af byer med mellem 5.000 og 99.999 indbyggere har væksten på tilsvarende vis været markant, mens den i byer med mellem 1.000 og 4.999 indbyggere har været forholdsvis begrænset.

I gruppen af byer med mellem 200 og 999 indbyggere og i landdistrikterne er der sket et fald i antallet af indbyggere. I landdistrikterne er antallet af indbyggere i perioden i gennemsnit faldet med 1 pct. pr. år, mens antallet i de små byer er faldet med 1,1 pct.

Kommunetype

Ser man på befolkningsudviklingen på kommuneniveau, er antallet af indbyggere i yderkommunerne faldet med 2,7 pct.

Boks 1. I Ærø Kommune tages nye metoder i brug for at få flere til at flytte til kommunen.

I Ærø Kommune har man gjort en særlig indsats for at øge tilflytningen til øen. Der er udarbejdet en særlig bosætningspolitik, hvor kommunen har sat såvel kortsigtede som langsigtede mål for, hvordan øget bosætning sikres. Et af initiativerne er ansættelsen af en bosætningskonsulent, der blandt andet står for markedsføringen af Ærø som bosætningsområde samt for den helt konkrete integration af nye borgere. Et andet initiativ er etableringen af et »bosætningshus«. Som tilflytter kan man leje bosætningshuset for en periode på 3-6 måneder, hvor man kan prøve livet på en ø af, før man beslutter sig endeligt for, om man ønsker at flytte til øen.

Befolknings sammensætningen – alder og køn

I dette afsnit beskrives befolknings sammensætningen i henholdsvis byer, landdistrikter og kommunetyper. De parametre, der indgår i beskrivelsen, er alders- og kønsfordeling af befolkningen i henholdsvis byer og landdistrikter og i kommunetyper.

Byer og landdistrikter

Andelen af befolkningen i alderen 0-6 år er tilnærmelsesvist den samme i byer og landdistrikter. Andelen af befolkningen i alderen 7-16 år er større i landdistrikterne og de mindre byer end i hovedstadsområdet og byer med mere end 100.000 indbyggere.

Dette billede ændrer sig for indbyggere i aldersgrupperne 17-24 årige og 25-49 årige. Andelen af 17-49 årige indbyggere er størst i hovedstadsområdet og i byerne med mere end 100.000 indbyggere.

Derimod er andelen af 50-64 årige større i de mindre byer og i landdistrikterne. En tendens der går igen blandt andelen af indbyggere på 65 år eller derover. Dog adskiller denne aldersgruppe sig fra de 50-64 årige ved at være stærkest repræsenteret i byer med mellem 200 og 99.999 indbyggere, og altså i mindre grad i såvel landdistrikter som i byer med over 100.000 indbyggere.

Ser man på, hvordan kønnene fordeler sig i byer af forskellige størrelse, er det bemærkelsesværdigt, at jo mindre byerne

i perioden 1. januar 2007 til 1. januar 2012. Varde Kommune har haft en positiv befolkningstilvækst i perioden på 0,3 pct.

Et andet aspekt af befolkningsudviklingen er flytninger mellem kommunetyperne. I yderkommunerne var den indenlandske nettotilflytning generelt negativ i årene 2007 til og med 2011. Ærø Kommune har haft en positiv nettotilflytning i perioden, således at 81 personer er flyttet til øen fra andre kommuner, mens der samlet set er 237 personer færre i 2012 end i 2007.

I landkommunerne er der generelt sket en befolkningstilvækst i perioden, så der pr. 1. januar 2012 boede 0,9 pct. flere indbyggere i landkommunerne end pr. 1. januar 2007.

Ser man på nettotilflytningen i landkommunerne, ser billedet lidt anderledes ud. Samtidig med at befolkningstallet generelt steg i landkommunerne, var nettotilflytningen negativ.

I såvel by- som mellemkommuner har der i perioden været en stigning i antallet af indbyggere. Det er især de midtjyske kommuner og kommuner i hovedstadsområdet, der har oplevet en stor stigning i antallet af indbyggere. I modsætning til tilfældet i landkommunerne afspejler denne stigning i antallet af indbyggere også en nettotilflytning.

Samlet set bor der færre i yder- og landkommunerne end tidligere. Der er dog enkelte lyspunkter, hvor enten befolkningstilvæksten er positiv som i Varde Kommune, eller hvor nettotilflytningen er positiv som i Ærø Kommune.

er, jo højere er andelen af mænd. Der er således en overrepræsentation af mænd i landdistrikterne og de mindste landsbyer, mens kvinderne er overrepræsenteret i byer med mere end 1.000 indbyggere.

Kommunetype

Ser man på de enkelte kommunetyper, tegner der sig et billede af, at andelen af børn i alderen 0-6 år er større i by- og mellemkommuner end i land- og yderkommuner. Det modsatte gør sig gældende, når man ser på børn i alderen 7-16 år. Her er andelen størst i mellem-, land- og yderkommuner, mens andelen i bykommunerne ligger under landsgennemsnittet. Andelen af befolkningen i alderen 17-24 år er størst i bykommunerne, hvor den udgør 35,8 pct. og mindst i yderkommunerne, hvor den er 28,4 pct. På landsbasis udgør denne aldersgruppe 33,1 pct. af befolkningen. Mest markant bliver forskellen dog, når man ser på de 25-49 årige. På landsbasis udgør denne gruppe 33,4 pct. af befolkningen, mens den i bykommunerne udgør 36,0 pct. og i yderkommunerne 28,8 pct.

Blandt de 50-64 årige og personer på 65 år og derover, ændrer fordelingen sig således, at andelen af ældre i yderkommunerne udgør henholdsvis 22,3 og 20,9 pct. sammenlignet med bykommunerne, hvor andelen udgør henholdsvis 17,4 og 15,6 pct. Andelen af ældre er således væsentligt større i yderkommunerne end i bykommunerne.

Inden for samtlige kommunetyper er der en tendens til, at befolkningen bosætter sig i byerne frem for i landdistrikterne. Der er ingen kommunetyper, der skiller sig væsentligt ud fra de øvrige, når det gælder fordelingen af indbyggere i henholdsvis byer og landdistrikter.

Der er en omtrent ligelig fordeling af mænd og kvinder, uanset om der er tale om en by- eller en yderkommune, dog således at der er en svag overvægt af mænd i yderkommunerne og af kvinder i mellem- og bykommuner.

Ser man derimod på byer for sig og landdistrikter for sig, ser det anderledes ud. Der er i samtlige kommunetyper mellem 10 og 14 pct. flere mænd end kvinder i landdistrikterne. Det vil sige, at flere kvinder end mænd bor i byer fremfor i landdistrikter, og at den tendens gør sig gældende uanset om, der er tale om by-, mellem-, land- eller yderkommuner.

De største forskelle gør sig gældende for de 25-49-årige, som er overrepræsenteret i bykommunerne, mens det modsatte gør sig gældende for personer over 50 år. Mænd er overrepræsenteret i landdistrikterne.

4. UDDANNELSESNIVEAUET I BY OG LAND

I dette kapitel sammenlignes uddannelsesniveaue i landdistrikterne med landet som helhed og herefter sammenlignes uddannelsesniveaue i de forskellige kommunetyper. Befolkningen afgrænses i dette afsnit til indbyggere i den erhvervsaktive alder, dvs. mellem 15-64 år.

Byer og landdistrikter

Det generelle uddannelsesniveau i Danmark er stigende. Det gælder også for landdistrikterne, som gennemsnitligt imidlertid ikke er på samme niveau som byerne. 33 pct. af indbyggerne i landdistrikterne har således grundskolen som højeste uddannelse, mens dette gælder for 29,4 pct. i landet som helhed. Ser man på andelen af indbyggere med en videregående uddannelse er forskellen endnu større. I landdistrikterne er det 20,4 pct. af indbyggerne, der har en videregående uddannelse, mens det på landsplan er 26,2 pct.

I landdistrikterne er der også væsentligt færre indbyggere, der har en gymnasial uddannelse som højest afsluttede uddannelsesniveau. Relativt flere indbyggere i landdistrikterne har derimod en erhvervsfaglig uddannelse. På landsplan har 31,5 pct. en erhvervsfaglig uddannelse, mens det gælder 38,5 pct. i landdistrikterne.

Kommunetype

Ser man på kommuneniveau er der fortsat en tydelig tendens til, at der i yderkommuner og landkommuner er en væsentligt mindre andel af befolkningen, der har en videregående uddannelse. Det er således tilfældet for 16,7 pct. af indbyggerne i yderkommunerne og for 20,5 pct. af indbyggerne i landkommunerne. Andelen af indbyggere med en videregående uddannelse i mellemkommunerne udgør 22,5 pct., mens den i bykommunerne udgør 32,1 pct.

I Jylland skiller Aarhus Kommune sig ikke overraskende ud ved at have mange indbyggere med en videregående uddannelse. I Jylland er det generelt de vestligste, sydlige og nordligste kommuner, der er kendetegnet ved at have relativt få indbyggere med en videregående uddannelse. På Sjælland finder man et lignende mønster, idet mange af kommunerne længst væk fra hovedstadsregionen har en relativ lav andel af indbyggere med en videregående uddannelse. På Fyn er de højtuddannede også primært koncentreret omkring universitetsbyen Odense, men også Svendborg Kommune, der er en landkommune, skiller sig ud ved at have en relativ stor befolkningsandel med en videregående uddannelse.

En sammenligning af landdistrikterne i de forskellige kommunetyper viser endvidere, at uddannelsesniveaue er højest i bykommunernes landdistrikter og lavest i yderkommunernes landdistrikter. Det er i forlængelse heraf værd at bemærke, at uddannelsesniveaue i bykommunernes landdistrikter ligger tæt på landsgennemsnittet.

Svendborg er allerede fremhævet som en landkommune med mange højtuddannede. Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt, at særligt nogle af ø-kommunerne afviger positivt fra mønstret blandt yder- og landkommuner. Særligt på Fanø (landkommune) er der mange med en videregående uddannelse, og mange flere end man finder i de fleste bykommuner. Samsø og Ærø (yderkommuner) skiller sig også ud – om end i mindre grad – ved at have flere højtuddannede end de øvrige kommuner, der kategoriseres som yderkommuner.

I forlængelse af ovenstående kan der være grund til at se på regeringens målsætning om, at 95 pct. af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse. Ser man således på andelen af befolkningen i kommunerne, som har mindst en ungdomsuddannelse, finder man, at såvel mellem- og bykommuner (som Brøndby Kommune og Ishøj Kommune), som landkommuner og yderkommuner (som Lolland Kommune, Morsø Kommune og Langeland Kommune) er at finde blandt de ti dårligst rangerende kommuner med den laveste andel af befolkningen med en ungdomsuddannelse.

Tal fra profilmodellen hos Ministeriet for Børn og Undervisning viser, at andelen af unge som forventes at opnå mindst en ungdomsuddannelse, er steget fra 85,3 pct. i 2008 til 89,6 pct. i 2010. Tallene viser endvidere, at flere bykommuner i oplandet til København, yderkommunerne Ringkøbing-Skjern Kommune og Lemvig Kommune samt landkommunerne Hjørring Kommune, Holstebro Kommune og Herning Kommune, er blandt de ti kommuner, der ifølge modellen klarer sig bedst i denne henseende.² Blandt de ti kommuner, der ifølge modellen klarer sig dårligst med hensyn til at få de unge igennem en ungdomsuddannelse, er ni ud af ti store bykommuner og mellemkommuner, mens den sidste er en landkommune.

Profilmodellens tal viser således, at der i mange henseender er stor forskel på kommunernes evne til at forberede de unge til videre uddannelse og det generelle uddannelsesniveau blandt kommunens borgere.

² »Profilmodel 2009 på kommuner – fremskrivning af ungdomsårgangs uddannelsesniveau» (UNI-C, 2011)

Boks 2. Eksempel på kommuner, der har iværksat tiltag for at lette overgangen fra folkeskole til ungdomsuddannelse, og dermed undgå frafald senere.

Igennem håndholdt aflevering har Ungdommens Uddannelsesvejledning i Lemvig, Struer og Holstebro kommuner ekstraordinær fokus på de unge, som vurderes at have særlige udfordringer ved overgangen fra folkeskole til ungdomsuddannelse. De uddannelsessøgende tilbydes et møde i maj måned med en vejleder fra den kommende uddannelsesinstitution, hvor det aftales, hvilke tiltag der skal etableres for at sikre et godt forløb for den uddannelsessøgende det kommende studieår. Efter påbegyndt ungdomsuddannelse har Ungdommens Uddannelsesvejledning fortsat fokus på de uddannelsessøgende, og hvis de uddannelsessøgende vurderes at være i fare for at falde fra en ungdomsuddannelse, iværksættes en opfølgende indsats. Det tætte fokus bærer frugt, idet de tre kommuner i UU Nordvestjylland er blandt de bedste i landet i forhold til hvor mange, der gennemfører en ungdomsuddannelse.

5. UDVIKLINGEN I DEN SKATTEPLIGTIGE INDKOMST

I dette kapitel beskrives udviklingen i den skattepligtige indkomst pr. indbygger i perioden 2007-2012.

Et fald i indkomsten blandt kommunens skatteborgere kan få en effekt i forhold til de muligheder kommunerne har for at imødekomme indbyggernes krav om opretholdelse af et vist kommunalt serviceniveau.

Bykommunerne er karakteriseret ved, at indbyggerne generelt har en højere skattepligtig indkomst, end tilfældet er i de øvrige kommunetyper. Gennemsnittet for mellem-, land- og yderkommuner ligger under landsgennemsnittet. Alle kommunetyper har oplevet en relativ kraftig stigning i den

gennemsnitlige skattepligtige indkomst pr. indbygger fra 2009 til 2010 sammenholdt med den forudgående periode. Stigningen i bykommunerne var imidlertid højere end i de resterende kommunetyper, hvor land-, mellem- og yderkommuner har haft lavere vækstrater, nævnt i rækkefølgen højest til lavest.

Ser man på udviklingen i de forskellige regioner, er det alene Region Hovedstaden, der har en vækst, der ligger over landsgennemsnittet, mens Region Midtjylland og Region Sjælland ligger nogenlunde på niveau med landsgennemsnittet. Region Syddanmark har haft den laveste vækst i den gennemsnitlige skattepligtige indkomst, der ligger væsentligt under landsgennemsnittet.

Boks 3. Næstved Kommune har i kommuneplanen og landdistriktspolitikken taget hul på en lokal debat om, hvilket serviceniveau kommunen tilbyder.

Næstved Kommune har prioriteret en debat med borgerne om det kommunale serviceniveau i forbindelse med kommuneplanen og kommunens landdistriktspolitik. Kommunens areal er på den baggrund opdelt i en centerstruktur, der angiver det serviceniveau, borgerne kan forvente på en given lokalitet i kommunen, f.eks. med hensyn til afstand til skoler. På den måde har kommunen sikret en forventningsafstemning mellem det, som kommunen på den ene side stiller til rådighed, og det som borgerne på den anden side kan forvente.

6. BESKÆFTIGELSE OG LEDIGHED

I dette kapitel redegøres for udviklingen i beskæftigelsen efter bopælskommune fra 2009-2010 og for den sæsonkorrigerede bruttoledighed (mdl.) i perioden 2007-2012. Forskellene i opgørelsesperioden skyldes forskellige opgørelsesfrekvenser hos Danmarks Statistik samt databrud for beskæftigelsesstatistikken i 2009. Beskæftigelse og ledighed beskrives udelukkende på kommuneniveau.

Antallet af beskæftigede er generelt faldet i perioden. Fra 2009 til 2010 har alle kommunetyper oplevet et fald i beskæftigelsen. I landet som helhed faldt beskæftigelsesniveauet i perioden med 4,2 pct., mens de tilsvarende tal for landkommuner er 5,6 pct. og for yderkommunerne 5,7 pct. Mellemkommunerne er den kommunetype, der placerer sig nærmest landsgennemsnittet ved et fald i beskæftigelsen på 2,9 pct. Tendensen er altså den samme uanset kommunetype, men faldet i beskæftigelsen er størst i yder- og landkommuner.

I februar 2012 var den sæsonkorrigerede ledighed 6,2 pct. for landet som helhed. Det svarer til niveauet i by- og mellemkommuner. I landkommunerne var den sæsonkorrigerede ledighed på 6,1pct., mens den i yderkommuner udgjorde 5,9 pct. Ledigheden faldt fra 2007 til 2008 til under 3 pct., hvorefter der var en stigning frem til midten af 2010, hvilket også afspejles af faldet i beskæftigelsen i perioden 2009-2010 som nævnt ovenfor. Herefter har der igen været et svagt fald i løbet af 2011 frem til det nuværende niveau på 6,2 pct. Ledig-

heden svinger, men udviklingen udviser samme tendens uanset kommunetype.

Kaster man et blik på de enkelte kommuner, får man ikke et entydigt billede af ledigheden. Inden for de enkelte kommunetyper observeres såvel høje som lave ledighedsniveauer. I februar 2012 var ledigheden højest i Lolland og Ishøj kommuner, begge i nærheden af 10 pct. I såvel det østlige som det vestlige Danmark er der kommuner, hvor ledigheden er relativ lav. Som eksempler på kommuner i det vestlige Danmark med lav ledighed kan nævnes Ringkøbing-Skjern, Varde og Billund kommuner. Det er også værd at notere, at Ærø skiller sig ud ved at have en relativ lav ledighed på 4,3 pct. I flere af de nævnte kommuner er andelen af befolkningen i den erhvervsaktive alder lavere end i landet som helhed.

Hvor mange der reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet har en betydning for andelen af ledige. Erhvervsfrekvensen udtrykker dette, idet den angiver andelen af befolkningen i alderen 16-64 år, som er en del af arbejdsstyrken, og dermed står til rådighed for arbejdsmarkedet. Såvel personer i beskæftigelse som ledige anses for at stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

For landet som helhed var erhvervsfrekvensen i 2010 på 74,5 pct. Erhvervsfrekvensen var højest i mellemkommunerne, hvor den udgjorde 75,7 pct., mens den var lavest i yderkommunerne, hvor den udgjorde 73,8 pct. I såvel by- som landkommuner udgjorde erhvervsfrekvensen 74,3 pct.

Alle kommunetyper udviste et fald i erhvervsfrekvensen i 2010 i forhold til 2009, hvor erhvervsfrekvensen på landsbasis udgjorde 76,2 pct. Faldet var mindst i bykommunerne, hvor

det faldt fra 75,7 pct. til 74,3 pct. og højest i landkommunerne, hvor det faldt fra 76,4 pct. til 74,3 pct.

Boks 4. Skagen Kommune fastholder arbejdspladser, der er tilpasset de lokale rammevilkår.

En landkommune med en høj ledighedsprocent og en lav erhvervsfrekvens, har på papiret et sværere udgangspunkt for at fastholde arbejdspladser. Der er imidlertid altid eksempler, der viser, at der med fokus på de potentialer, der er i lokalområdet og med de rette rammevilkår er muligt at bibeholde arbejdspladser selv i de ydre egne af en landkommune. Skibsværftet i Skagen er et eksempel på, at der med fokus på de muligheder, der er i lokalområdet er muligt at bibeholde arbejdspladser. I Skagen har man fokuseret på et erhverv, der har en naturlig tilknytning til fiskerierhvervet i Skagen.

7. ERHVERVSSTRUKTUR

I dette kapitel beskrives erhvervsstrukturen i de enkelte kommunetyper i 2009 og 2010. Erhvervsstrukturen beskrives via beskæftigelsen opdelt på erhverv³ fordelt efter arbejdsstedskommune. Som med beskæftigelsen i forrige afsnit bevirker et databrud i Danmarks Statistiks opgørelsesmetode, at redegørelsen udelukkende beskriver årene 2009-2010.

Ser man på, hvordan andelen af beskæftigede fordelte sig på erhvervsgrupper i 2010, tegner der sig ikke overraskende et billede af, at de primære erhverv, der på landsbasis udgør 3 pct. af de beskæftigede, hovedsageligt findes i yder- og landkommuner, hvor de udgør henholdsvis 8 pct. og 5 pct.

Industrierhvervene er også i højere grad placeret i land- og yderkommuner, hvor de udgør henholdsvis 18 pct. og 19 pct. I mellemkommuner udgør industrierhvervene 13 pct., mens kun 9 pct. af beskæftigelsen i bykommuner relaterer sig til industrierhvervene.

Beskæftigelse i bygge- og anlægserhvervene udgør 5 pct. i bykommunerne, mens de i de øvrige kommunetyper udgør 7 pct. af den samlede beskæftigelse.

I forhold til serviceerhvervene er forskellen mellem by- og yderkommuner markant. Serviceerhvervene er stærkt repræsenteret i bykommunerne, hvor andelen af beskæftigede i serviceerhvervene udgør 52 pct., mens den tilsvarende andel for yderkommunerne er 35 pct.

Endelig er andelen af beskæftigede i den offentlige administration, herunder forskning og undervisning samt sundhedssektoren, tilnærmelsesvis den samme, uanset hvilken kommunetype man ser på. Såvel den landsgennemsnitlige andel som andelen i by- og mellemkommuner udgør således 33 pct., mens den for land- og yderkommuner udgør henholdsvis 32 pct. og 31 pct.

Den økonomiske krise har sat sit præg på beskæftigelsen. Generelt faldt antallet af beskæftigede inden for alle de private erhverv mellem 2009 og 2010. Faldet fra 2009 til 2010 var størst i industrien, hvor beskæftigelsen faldt med over 13 pct. Faldet i beskæftigelsen i industrien var størst i yderkommunerne svarende til 15 pct. mod godt 10 pct. i bykommunerne.

Der er en overrepræsentation af beskæftigede i industri-, bygge og anlægs- og primære erhverv i yder-, land- og mel-

³ Erhvervsgrupper: Offentlig adm.; sundhed og undervisning; Industri, råstofvindning og forsyningsvirksomhed; Bygge og anlæg; Serviceerhverv og Primære erhverv.

lemkommuner, mens serviceerhvervene er stærkere repræsenteret i bykommunerne.

8. BEFOLKNINGSUDVIKLINGEN PÅ DE SMÅ ØER

I dette kapitel redegøres for befolkningsudviklingen på de danske småøer. Der redegøres for befolkningsudviklingen i absolutte tal og for udviklingen indenfor de enkelte aldersgrupper og for kønsfordelingen.

Ved små øer forstås øer med helårsbeboelse, som ikke er selvstændige kommuner, men som er beliggende i kommuner, der modtager tilskud i henhold til § 20 i lov om kommunal udligning og generelle tilskud til kommuner. Det drejer sig om 29 øer.

Antallet af indbyggere på de små øer har stort set været i konstant fald siden 1930, hvor befolkningstallet blev opgjort til 10.727 indbyggere. Den 1. januar 2012 boede der 4.680 indbyggere på de små øer.

Gennem de seneste 4 år er der alene 3 ud af 29 små øer, der har oplevet en vækst i antallet af indbyggere. De øvrige små øer har enten fastholdt antallet af indbyggere eller oplevet mindre fald. De små øer, der har haft en positiv befolknings-tilvækst er: Den lille ø Birkholm (11 indbyggere), Endelave (177 indbyggere) og Strynø (221 indbyggere).

Den aldersmæssige fordeling af indbyggerne på de små øer er ikke tilsvarende sammensætningen i landdistrikterne i øvrigt. Der er således markant flere indbyggere i aldersgruppen 50+ på de små øer end i landdistrikterne i øvrigt. Det samme er tilfældet sammenlignet med resten af landet. Samtidig er andelen af indbyggere i alderen 0-24 år mindre på de små øer end i det øvrige Danmark. En aldersgruppe, der skiller sig meget ud, er aldersgruppen på 65+. Denne gruppe har som den eneste oplevet en vækst i perioden 2008-2012 på de små øer. Der er alene to øer, hvor udviklingen i antallet af indbyggere i denne aldersgruppe er faldet i perioden.

Ser man på kønsfordelingen på de små øer følger tendensen den, der viser sig i landdistrikterne i øvrigt. Der er således en overrepræsentation af mænd på de små øer. Der er dog også i forhold til kønsfordelingen øer, der skiller sig ud ved at have en svag overrepræsentation af kvinder. På Barsø, Fejø, Mandø, Omø, Tunø og Venø bor der således flere kvinder end mænd.

Boks 5. Skarø har etableret nye arbejdspladser på baggrund af særlige specialer.

Selvom antallet af indbyggere på øerne er faldende, er det værd at notere sig, at øerne rummer uudnyttede potentialer som grundlag for fx produktion af tang. Der må hele tiden tænkes i nye veje for vækst og udvikling.

Med det for øje har de seneste års udvikling i sushimarkedet og det nordiske køkken fået to danske lokale aktionsgrupper til at gå sammen om et projekt, hvis formål er at skabe erhvervsudvikling på de mindre øer, hvor der er et begrænset befolknings- og ressourcegrundlag. Helt konkret har projektet medvirket til at skabe erhvervsudvikling, fastholde liv og tiltrække turister til øen Skarø, hvor den lokale isproducent anvender lokalt dyrket tang som ingrediens i is.

9. DEN STATSLIGE REGIONALE FORVALTNING

Samlet set var der ifølge tal fra Finansministeriets forhandlingsdatabase 116.049 statslige arbejdspladser placeret uden for hovedstadsregionen i 2011. Det svarer til 66 pct. af alle statslige arbejdspladser. Hermed bidrager de statslige institutioner til beskæftigelsen i alle egne af landet. Der er tale om en bred vifte af institutioner, som dækker skattemyndigheder, uddannelsesinstitutioner, politi, domstole, forsvarsmyndigheder og meget andet.

Særligt i de situationer, hvor der er en synergi mellem den statslige institution, områdets eksisterende erhvervsliv eller andre lokale aktører, bidrager de statslige institutioner til lo-

kalområdet. På den anden side er det en forudsætning for institutionernes placering, at der på det lokale arbejdsmarked er adgang til den rette arbejdskraft, hvis de statslige institutioner skal bidrage til vækst og erhvervsudvikling. Placering af statslige arbejdspladser er således ikke i sig selv en garanti for, at der skabes øget vækst i lokalområdet.

Hermed slutter redegørelsen.